

Hans Christian Henning Wolff

Arkitekten Hans Christian Henning Wolff (1828 – 1880) blev uddannet fra Kunstakademiet i 1853, hvor han havde haft lærere som N.S. Nebelong, Jørgen Hansen Koch og G.F. Hetsch. Som arkitekt arbejdede han for M.G. Bindesbøll (de slesvigske jernbanestationer), Ferdinand Meldahl (konduktør på genopbygningen af Frederiksborg Slot) og Johan Herholdt (gravkapellet på Gråbrødre Kirkegård i Roskilde); alle tre var de kendt for deres forkærlighed for den blanke mur, hvilket da også blev et af Wolffs kendetegn.

Wolff var ansat som den første bygningsinspektør i den nye selvstændige Frederiksberg Kommune i årene 1858 – 1869, hvor han fik stor betydning for kommunens fremtidige struktur og planlægning. I løbet af disse 8 år fik han opført flere offentlige og industrielle bygninger;

- Frederiksberg Sogneskole (1863), der lå, hvor nu Falkoner Centeret ligger
- Frederiksberg Fattighus og Hospital(1868) der begge lå på den grund, hvor nu domhuset ligger
- Tvedes Bryggeri på Vesterbrogade 140 – 42 (1859)
- Marstrands Bryggeri (1865) – også kaldet "Kongens Bryghus". Nedrevet i 1976 til fordel for socialt boligbyggeri.

Adskillige villaer på Henholdsvis Alhambravej, Platanvej, Mynstersvej, Poul Møllers Vej, Frederiksberg Allé, Falkoner Allé etc. blev det også til i løbet af hans embedsperiode, hvor udparcelleringen og anlægget af Frederiksbergs kerne af gamle villaer blev planlagt. Det var Alhambravej, det sidste stykke af H.C. Ørstedesvej, forlængelsen af Kastanievej, anlægget af Uraniavej, Mynstersvej, Svanholmsvej, gennemførelsen af Forhåbningsholms Allé til Niels Ebbesens Vej, Poul Møllers vej, Blichersvej og Monradsvej (nu Sylows Allé). Da Wolff i 1869, på grund af fremskreden rygmarvstæring, måtte opgive sit embede, rådede Vilhelm Klein (Wolffs nære ven og kollega gennem mange år) ham til, i mangel af indkomst og beskæftigelse, at opkøbe grunde i bydelen for at bebygge dem med hans egne villaer. Størstedelen af villaerne på Kastanievej, Lindevej og nabovejen Uraniavej er således tegnet og opført af Wolff, der på denne måde kom til at præge bybilledet på Frederiksberg, og danne forbillede for senere villabebyggelser i Danmark. Her kan navnlig Rosenvængets Kvarter på Østerbro fremhæves, med sine karakteristiske villaer, af bl.a. Herholdt.

H.C.H. Wolff stod således for opførelsen af omkring 60 villaer på Frederiksberg, indtil hans tidlige død i 1880. Allerede i starten af 1900 – tallet skriver Klein om Wolffs arbejder, at *"H.C.H. Wolff var sikkert næst efter Bindesbøll den mest talentfulde arkitekt i sin tid, men desværre vil næppe ret mange af hans arbejder blive bevarede for eftertiden; allerede nu er en del af dem ombyggede eller nedbrudte, for at give plads for mere rentable bygninger."*

Profetien viser sig at holde stik, og de overlevende villaer er alle i dag ændret i større eller mindre grad, i forhold til ved opførelsen, således også den af fredningsforslaget omfattede ejendom på adressen Lindevej 8, der blev forlænget mod haven allerede i 1898.

Landsforeningens andet fredningsforslag, der omfatter stuehuset til herregården Fuglebjerggård, er i sit udtryk opført som en stor landvilla, men har i det væsentlige undgået om- og tilbygning, antagelig på grund af gårdens generelt dårlige økonomi.

På trods af Wolffs usædvanlig store produktivitet, er ganske få af hans værker som sagt bevaret intakte for eftertiden, og kapellet og indgangsportalen til Gråbrødre Kirkegård er de eneste gennemførte fredninger til dato.

Villabyggeriet blev Henning Wolffs største indsats som arkitekt og visionær planlægger, og det er som villabygger, at Wolff er blevet kaldt *"opfinderen af den danske hygge"*.

Begrundelse for fredningsforslagene for Fuglebjerggård og Lindevej 8:

De to fredningsforslag er begge begrundet i ønsket om, at bevare et typisk eksempel på Henning Wolffs arkitektur, som den kom til udtryk i hans væsentligste bidrag til eftertiden; villaen.

Fuglebjerggård kan fremhæves specielt for det helstøbte udtryk, med de smukke detaljer og rumforløb. Herregårdens hovedbygning, der er opført med villaen som forbillede er blevet gennemgribende istandsat i indeværende år, med Peter Bering som arkitekt, og fremstår således velholdt og opdateret til en moderne familiebolig, efter årtiers mislighold. Mange fine detaljer er bevarede, og navnlig de fine porcelænskakkelovne, kældergrundene i Flensborg – sten og de elegante vinduespartier kan her fremhæves.

Lindevej 8 har, på trods af senere tilbygning mod haven, formået at bevare det faste, monolitiske indtryk fra opførelsen. Villaen står foran gennemgribende renovering, og med den rette vejledning kan det færdige resultat komme til at fremstå som et eksempel for de øvrige Wolff - villaer i kvarteret. Man kan derved håbe, at yderligere ødelæggelser, i form af sortglaserede tegl og pudsede facader i Skagens – gul vil blive bremset.

Status over Henning Wolffs samlede kendte værker:

- Tvedes Bryggeri fra 1853, Vesterbrogade 140 – 142, Frederiksberg. **Nedrevet.**
- Portal til Gråbrødre Kirkegård i Roskilde fra 1853. **Fredet.**
- Kapel på Gråbrødre Kirkegård i Roskilde fra 1857. **Fredet.**
- Ombygningen af Arresødal ved Frederiksværk fra 1856, **nedrevet** 1908 til fordel for ny hovedbygning af Godtfred Tvede.
- Hovedbygningen til Herregården Fuglebjerggård i Fuglebjerg fra 1857.
- Lægeboligen i Fuglebjerg fra 1857, **ombygget.**
- Etageejendom i Slotsholmsgade 18, København, 1857. **Nedrevet.**
- Arbejderboliger på Forhåbningsholms Allé, Frederiksberg, 1858 – 60. **Nedrevet.**
- Endnu en bygning på Tvedes Bryggeri, 1859. **Nedrevet?**
- Etageejendom på Gl. Kongevej 74 – 76, 1859 – 60. **Nedrevet** i 1935.
- Frederiksbergs første kommuneskole på Falkoner Allé 9 A – B, 1863. **Nedrevet.**
- Fattig- og sygehus på Lampevej, Frederiksberg, 1863. **Nedrevet.**
- Hovedistandsættelse af Thisted Kirke i 1863.
- Marstrands Dampmølle på Vodroffsvej 25 (senere Kroneølbryggeriet), 1865. **Nedrevet** i 1976.
- Etageejendom på Gl. Kongevej 88, 1867. **Nedrevet** 1905.
- Ombygningen af herregården Nøragergård ved Ruds Vedby i årene 1868 – 73.
- Avlsbygning til Nøragergård, 1867 – 69. **Nedbrændt** i 1914.
- Etageejendom på Lykkesholms Allé 22, 1872.
- Gasværksvej 10, 1872.

Villaer:

- Lindevej 1, 1863. **Nedrevet.**
- Lindevej 3, 1866. Pudset, malet og nyere vinduer. Eternitskifertag. Tilbygget/ombygget.
- Lindevej 4 – 6, 1863. Nyere vinduer partielt, ombygget.
- Lindevej 5, 1866. Tilbygget med karnap, tag af kunstskeer.
- Lindevej 7, 1867. Pudset, nyere palævinduer, mansard – tag ikke oprindeligt.
- *Lindevej 8, 1865. Tilbygget.*

- Lindevej 10, 1865. Tilbygget og delvist nyere vinduer/tagvinduer. Kunstskeer – tag.
- Lindevej 11, 1866. Tilbygget og vandskuret.
- Kastanievej 7, 1857. Pudset, mønstermuringer afhugget, nyere vinduer, moderniseret indvendigt og tagets skiferbeklædning skiftet til kobbertag.
- Kastanievej 3, 1868.
- Kastanievej 10, 1869. Facaden malet, tilbygget og stærkt ombygget.
- Kastanievej 12, 1872. Facaden malet, let om - og tilbygget.
- Uraniavej 1/Gl. Kongevej (eget hus), 1868. **Nedrevet.**
- Uraniavej 11, 1868. Ombygget/tilbygget, samt hjemmegjort altan tilført. Atelier v. P.V. Jensen – Klint.
- Uraniavej 3, 1868. Malet facade, nyere vinduer samt karnap.
- Uraniavej 13, 1868. Tilbygget samt kvist. Indgangen vendt.
- Uraniavej 5, 1869. Facaden malet op, vinduer delvist skiftet, tilbygget med karnap mod vejen.
- Uraniavej 6, 1869. Ser fin ud, pudsens skønes at være oprindelig..
- Uraniavej 10, 1869. Termovinduer, nyt skifertag.
- Uraniavej 15, 1869. Tilbygget/ombygget. To kviste. Ser ret uspoleret ud.
- Uraniavej 19, 1869. Nyt tegltag, nye vinduer og ny, stor tilbygning.
- Uraniavej 21, 1871. Termovinduer, ombygget.
- Uraniavej 18, 1873. Nyt, skæmmende tag!
- Platanvej 4, 1865. **Nedrevet.**
- Platanvej 7, 1867. **Nedrevet.**
- Platanvej 9, 1867. **Nedrevet.**
- Platanvej 11, 1867. **Nedrevet.**
- Frederiksberg Allé 43, 1865. **Nedrevet.**
- Frederiksberg Allé 43, 1866. **Nedrevet.**
- Bülowvej 4, 1866. Gennemgribende om – tilbygget.
- Bülowvej 5, 1866. **Nedrevet.**
- Bülowvej 6, 1866. Facaderne malet og vinduerne skiftet til termo uden sprosser.
- Gl. Kongevej 106, 1869. **Nedrevet.**
- Gl. Kongevej 110, 1871. **Stærkt ombygget.**
- Gl. Kongevej 118, 1866. **Nedrevet 1907.**
- Gl. Kongevej 120, 1866. **Nedrevet 1907.**
- Thorvaldsensvej 22, 1967 – 68. **Nedrevet.**
- Poul Møllers Vej 2, 1876. Ikke undersøgt.

(OBS: H.C.H. Wolff skal ikke forveksles med den samtidige arkitekt Vilhelm Carl Heinrich Wolf (1833 – 93), der er kendt for sine stationer på Nordbanen, og den i 1992 fredede Frederiksberg Station, beliggende på Solbjergvej 6, 8 og 10).

Litteratur

Lisbet Balslev Jørgensen: *Danmarks arkitektur. Enfamiliehuset.* København 1979.

Weilbachs Kunstnerleksikon

Kommuneatlas Frederiksberg

Lars Nevald; *Wolff på Frederiksberg,* Fisker og Schou, 2001.

Samlingen for Arkitekturtegninger, Charlottenborg

Lindevej 8
Frederiksberg C
Opført 1865. Tegnet af arkitekt Henning Wolff

Lindevej 8: gadefacade

Fredningsforslaget omfatter:

Villaen beliggende på Lindevej 8, Frederiksberg.

Forslagsstiller:

Landsforeningen for Bygnings- Og Landskabskultur, efter opfordring fra Elisabeth Fabritius, ejer af Lindevej 8.

Indholdsfortegnelse:

Beskrivelse

Begrundelse for fredningsforslaget

Baggrunden for fredningsforslaget

Oprindelighed og ændringer

Bygningshistorie

Vedligeholdelsesstand

Kommuneatlas

Identifikation

Kilder

Bilag: Fotos, kort og tegninger

Begrundelse for fredningsforslaget:

Gennem sit virke som arkitekt på Frederiksberg og bygningsinspektør i årene 1858 – 1869, fik han stor betydning for nyfortolkningen af det arkitektoniske udtryk, og introduceringen af det helt nye begreb i Danmark: Villaen.

Hans villaer fremtræder stadig i dag som gedigne, funktionelle kvalitetsboliger med fin sans for detaljeringen, og gennemarbejdede plan- og facadeløsninger.

Desværre er en meget stor del af dem enten blevet revet ned, eller har undergået gennemgribende ændringer og/eller hårdhændede renoveringer, der gør, at kun ganske få i dag kan fremvise den helstøbthed, der var så karakteristisk for Henning Wolff.

På trods af de ændringer der er foretaget i slutningen af 1800-tallet fremtræder nr. 8 med det for Wolff typiske, arkitektoniske udtryk af næsten monolitisk karakter og fin detaljering.

Baggrund for fredningsforslaget:

Ejeren påtænker en at iværksætte større istandsættelsesarbejder snarest, da villaen fremtræder stærkt nedslidt. En nedrivning af garagen og indgangspartiet overvejes, hvilket vil forstærke det arkitektoniske udtryk, i overensstemmelse med forholdene ved opførelsen, men også er forbundet med svære, arkitektoniske overvejelser, med hensyn til den indvendige trappe.

Der er således akut behov for professionel vejledning og styring, såfremt villaens karakter ikke skal svækkes yderligere.

Forskellige dørgreb fra villaen. –Det må formodes, at nr. 3 eller 4 er samtidigt med opførelsen.

Beskrivelse:

Fuldmuret villa i historicistisk stil.

Gulstensbygning i to et halvt plan + fuld kælder. Skiferbehængt, oprindeligt sadeltag, hældning ca. 60 grader. Gavlen er mod Lindevej udført med nicher og murstensornamenter. Rundbuet, fransk altandør i gavltrekanten, to smalle vinduer på 1. sal, to bredere vinduer indsat i et felt, med overliggende æselrygbuer.

Havefacade

Ændringer:

- 1884: Kældervinduer mod vest (Lindevej) etableres.
- 1885: Veranda etableres mod haven, v. C. Otto.
- 1898: Husets underetage forlænges mod øst (havesiden) med cirka 190 cm. Dette giver et ekstra kælderrum, større køkken og spisekammer, balkon på 1. sal, hvor vinduet udskiftes med altandør. Også indgangspartiet på nordsiden opføres her, med en overdækket ligeløbstrappe, placeret langs facaden, i modsætning til den oprindelige, der løb langs trappetårnet, og ikke var overdækket. Den interne trappe er her stadig en toløbs trappe. Bygherren var fhv. possementmager Fritz Reymann.
- 1915: Krybekælderen under karnappen udgraves, og der etableres toilet under køkkenet. Anretterrum etableres i køkkenets vestlige ende, og der isættes etfags vindue i dette. Karnappens vinduer ændres muligvis til de nuværende småsprossede (der kan dog være uoverensstemmelse mellem de oprindelige tegninger og det faktisk udførte byggeri), og det ene vindueshul mod syd i dagligstuen mures op. Et dørhul blændes til soveværelset på 1. sal, og i pigekammeret over køkkenet indrettes badeværelse. Trappeløbet i stueplan ændres til en kvartsvingstrappe uden repos, således at der nu er adgang direkte fra trappehuset. Der sker gennembrydning til trappetårnet fra den udvendige trappe, og den tidligere entre ændres radikalt (Byggesagen nævner anvendelsen af jerndragere til trapperummet, i stueplan og 1. sal). Endelig gøres udhænget mindre udtalt, og alle dekorative elementer under tagudhænget fjernes; udskårne spærfodder, sternbrædder, samt karnappens gavlbeklædning. Skure opføres. Arbejderne udføres v. ark. Olaf Petri.
- 1919: Automobilgarage opføres, v. ark. Olaf Petri.
- 1965: Der installeres toilet i anretterrummet, hvorfor en væg med dør opsættes her. I kælderen opmures døren til vaskekælderen, og en ny etableres i n/ø hjørne. Centralvarme installeres, og kældertoiletet sløjfes.

- 1981: Der isættes fem Velux tagvinduer (ikke fredningsvinduer) og tre nye facadevinduer, udført som simplificerede kopier af de gamle; et med forsatsramme mod syd i det retablede, oprindelige vindueshul i stuen, et med koblet ramme i ny – etableret vindueshul mod øst i køkkenet og et magen til i køkkenets eksisterende vindueshul mod nord.
- 1986: Delvis tagisolering udføres indefra.

-Ingen af disse omfattende ændringer er udført med Henning Wolff som arkitekt.

Ifølge de oprindelige tegninger skulle verandaen være opført med et tre - fladet paptag med lav hældning. Dette er dog ikke sandsynligt, idet det tydeligt fremgår af byggesagen fra 1915, at verandaen allerede her er udstyret med spidst sadeltag, og at også denne tag - del i 1915 berøves det smukke schweizer – udhæng. De nuværende vinduer i verandaen kan derfor også meget vel være fra opførelsen i 1865.

Altan mod vejen

Samme, - set indefra

De oprindelige vinduer trænger stærkt til renovering

Nyt vindue i køkken

Vindue mod gaden

Oprindelighed:

- Alle vinduerne er de oprindelige fra 1865, på nær de ovenfor nævnte i karnappen (der er fra 1915), de to mod nord og øst i køkkenet og endelig det ene i stuen, alle fra 1981.
- Taget er det oprindelige med samtidig skiferbelægning, desværre er alle de dekorative elementer fjernet i 1915, v. ark. Olaf Petri.

Bygningshistorie:

Wolff - villaerne på Lindevej er alle opført i årene 1863 – 67.

Lindevej nr.8 er opført i 1865, med senere tilbygning mod haven i 1889, samt vindfang (1915) og garage (1919) ved arkitekten Olaf Petri, der mest er kendt for sin tilknytning til DSB. Hvem der var villaens oprindelige ejere vides ikke, men følgende ejere nævnes i byggesagerne:

1881	Grosserer Seifert. Benytter sig af arkitekten C. Otto.
1898	Possementmager Fritz Reymann.
1915	Civilingeniør Aage Haugsted, og siden hen dennes enke, ejer huset frem til 1964. Haugsted benytter sig af arkitekterne Olaf Petri (der boede i nr. 10) og H.P. Mortensen.
1964	Montør Preben Larsen og hustru sælger i 1966, efter at kommunen har nedlagt forbud mod erhvervsmæssig udlejning, på grundlag af massive protester fra vejlavet.
1966	Dr. Phil. Albert Fabritius og hustruen Karen overtager ejendommen for 336.000 kr.
1980	Elizabeth Fabritius arver Nr.8 efter hendes forældre. Først efter to år flytter hun ind med familien, p.gr.af store oprydningsarbejder i villaen, et arbejde, der stadig ikke er bragt til ende.

Ligesom nabohuset nr. 10, bryder nr. 8 med villaservitutterne, der foreskriver kun to etager, hvilket understreger det monolitiske udtryk.

Den tidligere dagligstue

Soveværelse på 1. sal, med opr. skab

Vedligeholdelsesstand:

Lav til middel. Ejendommen bærer præg af slitage og manglende vedligehold. Køkkenet står foran udskiftning, ligesom toiletrummet under trappen, og vinduerne skal renoveres snarest, såfremt de skal bevares. Loftsetagen, der tilbage i 1960 – erne har været udlejet til gæstearbejdere (ulovligt), er delvist ubeboelig, den oprindelige rum – struktur er dog bevaret i hovedtræk.

Kommuneatlas:

Bevaringsværdi; 4

Identifikation:

Amt: Frederiksberg Amt

Kommune: Frederiksberg Kommune

Adresse: Lindevej 8 (10), 1877 Frederiksberg C.

Matr. nr.: 21bo (21bn)

Kontakt: Elisabeth Fabritius, Lindevej 8, 1877 Frederiksberg C. Tlf: 33 24 48 63/23 41 47 01. Mail: elisabeth@fabritius.dk